

dr Maria Krystyna Szmigel

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej

Motywacja tajemnicą szkolnych sukcesów

Koncepcja szkolnych badań

Streszczenie

Artykuł przedstawia koncepcję badań wewnątrzszkolnych poświęconych diagnozowaniu znaczenia motywacji w osiąganiu sukcesów szkolnych przez uczniów. Punktem wyjścia jest założenie, że motywacja stanowi jeden z najważniejszych czynników warunkujących efektywność uczenia się, obok zdolności ucznia oraz jakości nauczania. W opracowaniu omówiono teoretyczne podstawy motywacji, odwołując się do taksonomii celów motywacyjnych Bolesława Niemierki oraz wyników badań dotyczących czynników wpływających na osiągnięcia edukacyjne uczniów.

Przedstawiona propozycja badawcza została opracowana z myślą o nauczycielach i dyrektorach szkół jako narzędzie wspierające autoewaluację pracy dydaktycznej i wychowawczej. Zakłada wykorzystanie podejścia ilościowo-jakościowego oraz triangulację źródeł danych poprzez zastosowanie ankiet skierowanych do uczniów, nauczycieli i rodziców. Badanie umożliwia diagnozę poziomu motywacji uczniów oraz identyfikację czynników szkolnych i środowiskowych wpływających na jej rozwój, takich jak klimat klasy, relacje nauczyciel–uczeń, sposób oceniania, informacja zwrotna oraz wsparcie rodziców.

W artykule zaprezentowano cele i problemy badawcze, hipotezy, narzędzia pomiaru oraz propozycje analizy danych. Szczególną uwagę zwrócono na znaczenie informacji zwrotnej, poczucia bezpieczeństwa, współpracy w klasie oraz oceniania wspierającego rozwój ucznia. Zaproponowany model badań może stanowić praktyczne narzędzie wspomagające doskonalenie jakości pracy szkoły oraz budowanie środowiska sprzyjającego rozwijaniu motywacji wewnętrznej uczniów. Wnioski wskazują, że motywacja jest efektem współdziałania nauczycieli, uczniów, rodziców i szkoły, a jej systematyczne diagnozowanie oraz wzmacnianie może przyczyniać się do poprawy osiągnięć edukacyjnych.

Słowa kluczowe: motywacja do uczenia się, badania wewnątrzszkolne, autoewaluacja

Wstęp

Termin „motywacja” ma swoje źródło w łacińskim *movere*, oznaczającym czasownik ‘poruszać się’ (Zimbardo, 2022). Poruszanie jest związane z podążaniem w określonym kierunku, kierowaniem się własną wolą podczas dokonywania wyboru podyktowanego swoimi odczuciami – sygnałami pochodzącymi z ciała, emocjami, emocjami, preferencjami. Pedagogiczna wizja

motywacji związana jest z postrzeganiem jej jako podstawy wszelkich działań. Według Małgorzaty Głoskowskiej-Sołdatow motywacja to „zespół procesów psychicznych i fizjologicznych określających podłoże ludzkich zachowań i ich zmian (2012, s. 14), co sugeruje złożoną naturę powodów podjęcia bądź zaniechania działań.

Nauka nie potrafi jeszcze należycie wyjaśnić motywacji ani też dostatecznie dokładnie przewidzieć decyzji człowieka. Pojawienie się motywów działania człowieka, zwycięstwa i przegrane, trwanie i załamanie motywacji – to domena wielu dziedzin kultury, w tym religii i obyczajowości, oraz dziedzin sztuki, jak literatura, teatr, film, muzyka, malarstwo. Potrafimy jednak rozróżnić motywację bardziej i mniej rozwiniętą. Aby móc je porównać, w dydaktyce stosuje się taksonomię celów motywacyjnych, czyli hierarchiczne klasyfikacje tych celów. Służą one jako narzędzia pomocnicze do konstrukcji programów nauczania oraz interpretacji osiągnięć poznawczych, czyli wiadomości i umiejętności uczniów, bowiem odpowiednia motywacja uczenia się jest, obok zdolności uczniów oraz jakości nauczania i uczenia się, najważniejszym warunkiem tych osiągnięć. Za B. Niemierką (1997) przytoczę taksonomię wzorowaną na pionierskim dziele psychologów i pedagogów amerykańskich, ale w wersji skoncentrowanej na motywacji (tab. 1). Wersja amerykańska jest szerzej zakrojona i obejmuje także wszelkie procesy emocjonalne ucznia (Bloom, 1976). Praca *Human Characteristics and School Learning* Benjamina S. Blooma została uznana za przełomową. Zrewolucjonizowała ona podejście do edukacji poprzez odejście od przekonania, że istnieją „dobrzy” i „słabi” uczniowie.

Jego teoria opiera się na trzech głównych filarach:

- **Pojęcie zmienności (*Variance*):** według Blooma 90% różnic w wynikach edukacyjnych można przewidzieć i wyjaśnić za pomocą zmiennych podlegających modyfikacji, a nie stałych, wrodzonych cech czy ilorazu inteligencji.
- **Warunki uczenia się (*Mastery Learning*):** dowodził, że przy odpowiednich warunkach, czasie i wsparciu niemal każdy uczeń jest w stanie opanować wymagany materiał na tym samym poziomie.
- **Kluczowe zmienne modelu:**
 - **Cechy wejściowe (*Cognitive Entry Behaviors*):** posiadana wiedza wstępna i umiejętności (odpowiadają za ok. 50% sukcesu).
 - **Motywacja (*Affective Entry Characteristics*):** stosunek do nauki i poczucie własnej wartości ucznia (odpowiada za ok. 25% sukcesu).
 - **Jakość nauczania (*Quality of Instruction*):** dostosowanie tempa, jasność przekazu, informacje zwrotne i wzmocnienia (kolejne ok. 25% sukcesu).

Taksonomia celów motywacyjnych B. Niemierki zawiera dwa poziomy celów: działania i postawy, a na każdym z tych poziomów po dwie kategorie celów.

Tabela 1. Taksonomia celów motywacyjnych

Poziom I		
Kategoria A	Uczestnictwo w działaniu	Uczeń świadome i uważne odbiera bodźce oraz wykonuje czynności wskazane przez nauczyciela bez wykazywania inicjatywy. Uczestnictwo „bierne”. Nigdy nie „zgłasza się”
Kategoria B	Podejmowanie działania	Uczeń samorzutnie rozpoczyna danego rodzaju zadania i pojawia się wewnętrzne zaangażowanie w wykonywanie pewnej działalności: czytelniczej, dyskusyjnej, organizacyjnej, sprawozdawczej. Gdy uczeń z własnej inicjatywy wykonuje coś, co wiąże się z przedmiotem nauczania, a „nie jest zadane”, przekracza zakłęty próg samodzielności w uczeniu się. Liczą się tu próby całkowicie spontaniczne, okazjonalne, nieprzemyślane
Poziom II		
Kategoria C	Nastawienie na działanie	Uczeń wykonuje działania samodzielnie i konsekwentnie na skutek trwałego układu potrzeb i dodatniego wartościowania wyników. Wykształca się pozytywna postawa wobec danej dziedziny wiedzy i przedmiotu szkolnego. Uczeń staje się zwolennikiem takiego działania, zachęca do tego innych, chętnie przyjmuje odpowiedzialne funkcje w zespole zajmującym się daną działalnością. Zainteresowania młodzieży są zmienne, elastyczne, podatne na zewnętrzne okoliczności. Musi upłynąć sporo czasu, by się usystematyzowały
Kategoria D	System działań	Na najwyższym szczeblu rozwoju motywacji działalność ucznia jest regulowana za pomocą systematycznie uporządkowanego zbioru zasad postępowania, z którymi uczeń identyfikuje się do tego stopnia, że można je uznać za jego cechy osobowości. Uczeń nie zawodzi nawet w bardzo trudnych warunkach, a działania odznaczają się swoistością stylu, będącą wynikiem talentu i pracy

Źródło: opracowano na podstawie: B. Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*.

W przedstawionej taksonomii celów motywacyjnych widoczny jest rozwój samodzielności ucznia (wewnątrzsterowności) w dążeniu do osiągnięcia celów. Uczniowie wewnątrzsterowni przypisują sukcesy i porażki przede wszystkim sobie, wierzą w siebie i podejmują zadania w granicach swoich możliwości.

Uczniowie zewnątrzsterowni przypisują swoje porażki niesprzyjającym okolicznościom i wrogości innych ludzi – „miałem trudne zadanie, nauczycielka się uwzięła na mnie, nie ma sensu się starać, tylko szczęśliwy los mi pomoże”.

Kierowanie motywacją uczenia się lub wykonywania jakiegokolwiek innej złożonej działalności przez młodzież jest trudnym i odpowiedzialnym zadaniem wymagającym od nauczycieli konsekwencji, cierpliwości i wysiłku, spostrzegawczości i taktownego dystansu.

Poniżej zasygnalizowano kilka zasad, które szerzej omówił B. Niemierko (1997), a mogą się przydać mniej zaawansowanym nauczycielom:

1. Powodzenie w nauce wzmacnia motywację, a niepowodzenie obniża ją. Rozdając uśmiechy oraz słowne i pisemne zachęty jako wzmocnienie pożądanych zachowań uczniów, nauczyciel może przyczynić się do ich utrwalenia.
2. Motywacja rozwija się powoli. Nauczyciele z reguły oczekują od uczniów „zbyt wiele za wcześniej”.
3. Silny stres hamuje rozwój motywacji uczenia się. Silny stres jest przykry, a więc uczeń nie może polubić szkoły i nauczania.
4. Własnym wysiłkiem uczeń może przyspieszyć rozwój swojej motywacji uczenia się.
5. Nauczyciel może pomóc uczniowi w rozwijaniu motywacji uczenia się, wykorzystując jego uzdolnienia i zainteresowania.

Z badań prowadzonych przez D. Morawską (2018) wynika, że motywacja jest jednym z najważniejszych czynników decydujących o podejmowaniu przez uczniów aktywności edukacyjnej. Umiejętność uczenia się jest obecnie uważana za jedną z kompetencji kluczowych. O jej trwałości decyduje fakt, czy została wywołana czynnikiem zewnętrznym, czy też wynika z wewnętrznego przekonania o potrzebie posiadania wiedzy. Jej kształtowanie zależy od dwóch czynników: motywacji do uczenia się i wiary w sukces. Nauczyciele wyodrębnili pięć grup czynników, które ich zdaniem w największym stopniu decydują o kształtowaniu motywacji uczniów do uczenia się: 1) szkoła jako instytucja; 2) osoba ucznia; 3) środowisko rodzinne; 4) środowisko rówieśnicze; 5) osoba nauczyciela.

Szkoła stanowi środowisko, w którym uczniowie funkcjonują przez znaczną część dnia. Dokumenty oświatowe określają zadania szkoły, opisując zakres czynności nauczyciela w celu zapewnienia uczniom optymalnych warunków rozwoju. Należą do nich: infrastruktura, organizacja pracy nauczycieli i uczniów oraz sposób zarządzania placówką. Nauczyciele analizują zmiany zachodzące w społeczeństwie, dostrzegają czynniki mające wpływ na motywowanie uczniów do nauki.

Uczeń, jego postawa oraz cechy indywidualne. Kluczowe znaczenie w projektowaniu procesu kształcenia ma wiedza na temat sytuacji ucznia, jego cech psychofizycznych oraz środowiska, w którym funkcjonuje.

Środowisko rodzinne, stosunek rodziców do szkoły. Nastawienie do obowiązków szkolnych oraz nauczycieli wyniesione z domu bardzo często zdaniem nauczycieli rzutuje na zachowanie ucznia w szkole. Uważają, że wzajemne wsparcie nauczyciel–uczeń–rodzic stanowi najczęściej o sukcesach szkolnych.

Środowisko rówieśnicze, cechy rozwojowe młodzieży, poczucie niezależności i poszukiwanie autorytetów niesie ze sobą podatność na wpływy koleżanek i kolegów. Pojawiają się sympatie i antypatie, „moda” na sposób komunikowania się, narzucanie pewnych norm zachowań, tolerancję lub jej brak. Wśród wpływów pozytywnych można dostrzec wzajemną pomoc, natomiast do negatywnych należą obawa przed odrzuceniem, wyśmiewanie, brak asertywności.

Nauczyciel, przygotowanie merytoryczne, metodyczne, cechy osobowości i predyspozycje zawodowe. Jako szczególne predyspozycje nauczyciele wyodrębnili: permanentne doskonalenie zawodowe polegające na systematycznym

aktualizowaniu wiedzy merytorycznej i metodycznej, w tym przygotowanie w zakresie psychologii kształcenia oraz najnowszych aktywizujących metod kształcenia w środowisku cyfrowym.

Z badań J. Hattie (2015) wynika, że jest sześć głównych źródeł różnic w osiągnięciach uczniów, z czego: 50% przypisuje się samym uczniom i ich zdolnościom; 30% wpływu przypisuje nauczycielom i ich zaangażowaniu; 5–10% szkole i sposobowi jej zarządzania; 5–10% środowisku, w tym zachęcie ze strony rodziców i opiekunów, oraz 5–10% grupie rówieśniczej.

1. Koncepcja badań wewnątrzszkolnych

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej proponuje nauczycielom wygodne narzędzie do przeprowadzenia wewnątrzszkolnych badań mających na celu określenie, w jakim stopniu motywacja uczniów stanowi czynnik warunkujący ich sukcesy szkolne oraz jakie elementy środowiska edukacyjnego ją wzmacniają lub osłabiają. Propozycja powstała z inspiracji uczestników poprzedniej konferencji diagnostyki edukacyjnej oraz dyskusji w gronie Zarządu Głównego PTDE.

Dla ułatwienia przeprowadzenia takich badań w szkole w dalszej części artykułu przedstawiono ogólną koncepcję badań oraz narzędzia, które prowadzą do poznania problemu, metodę badawczą wraz z propozycją hipotez badawczych oraz sposoby ich weryfikacji poprzez analizę danych. Przygotowany materiał zawiera także przykładową prezentację wyników.

Sprawy organizacyjne

Niniejsza propozycja badania może być zrealizowana przez jednego nauczyciela w jednej klasie lub kilku klasach, a także może być zastosowana szerzej w szkołach przez dyrektorów we współpracy z nauczycielami. Narzędziami wykorzystywanymi do badań są trzy ankiety (uczeń, nauczyciel, rodzic).

Ankiety można wykorzystać elektronicznie poprzez wklejenie treści pytań np. do Google Forms, w której skalę 1–5 odpowiedzi w zadaniach zamkniętych należy ustawić jako «siatka jednokrotnego wyboru», lub innego narzędzia, które szybko obliczy wyniki.

Skala odpowiedzi w zadaniach zamkniętych:

(1) Zdecydowanie nie, (2) Raczej nie, (3) Trudno powiedzieć, (4) Raczej tak, (5) Zdecydowanie tak

W celu uzyskania szczerości odpowiedzi należy zadbać o zapewnienie pełnej anonimowości respondentom. W przypadku badań prowadzonych w kilku klasach warto uwzględnić w metryczce rozróżnienie odpowiedzi według klas, aby była możliwość lepszego wykorzystania w praktyce dydaktyczno-wychowawczej informacji zwrotnej od uczniów i rodziców.

Metryczka:

1. Klasa: (IV–VI / VII–VIII / ponadpodstawowa) 2. Płeć: (dziewczyna / chłopiec / wolę nie podawać).

Metodologia badań

Badanie zostanie przeprowadzone w celu diagnozy znaczenia motywacji w osiąganiu sukcesów szkolnych przez uczniów. Przyjęto podejście ilościowo-jakościowe z wykorzystaniem techniki ankiety.

Głównym celem badania jest diagnoza poziomu motywacji uczniów oraz identyfikacja czynników szkolnych i środowiskowych (nauczyciel, klimat klasy, relacja szkoła–dom, sposób oceniania), które wpływają na motywację jako kluczowy czynnik osiągania sukcesów edukacyjnych.

Problemy badawcze:

Czy i w jakim stopniu motywacja uczniów stanowi kluczowy czynnik ich sukcesów szkolnych?

Jakiego rodzaju oczekiwania mają uczniowie w stosunku do mnie jako nauczyciela (element autoewaluacji)?

W badaniu zostanie zastosowana metoda sondażu diagnostycznego, umożliwiająca poznanie opinii trzech grup respondentów: uczniów, nauczycieli oraz rodziców. Wykorzystano trzy narzędzia badawcze – kwestionariusze: ankiety dla uczniów, ankiety dla nauczycieli, ankiety dla rodziców. Narzędzia (trzy ankiety) bardzo dobrze się uzupełniają, dzięki czemu badanie ma charakter triangulacji, co wzmacnia jego wiarygodność:

- **uczeń** → motywacja i doświadczenie uczenia się
- **nauczyciel** → praktyki dydaktyczne
- **rodzic** → kontekst domowy i percepcja

Kwestionariusze zawierają pytania zamknięte w skali Likerta (1–5) i pytania otwarte umożliwiające pogłębienie analizy. Zakres tematyczny pytań obejmuje: motywację do uczenia się, zaangażowanie uczniów, klimat klasy, relacje nauczyciel–uczeń, rolę informacji zwrotnej, sposób oceniania.

Dobór próby ma charakter celowy i został przeprowadzony np. w kilku klasach jednego nauczyciela lub wielu klasach nauczycieli tego samego przedmiotu.

Procedura badawcza: badanie może zostać przeprowadzone w formie ankiety online. Respondenci będą udzielali odpowiedzi anonimowo.

Metody analizy danych

W analizie danych zostaną zastosowane następujące metody:

- statystyka opisowa (średnie, odchylenia standardowe),
- analiza korelacji w celu określenia zależności między zmiennymi,
- analiza porównawcza grup,
- analiza jakościowa odpowiedzi otwartych poprzez kategoryzację treści.

Zmienne w badaniu:

- zmienna zależna: sukces szkolny (np. wyniki, zaangażowanie)
- zmienna niezależna główna: motywacja
- zmienne pośredniczące: informacja zwrotna, klimat klasy, relacja nauczyciel–uczeń, wsparcie rodziców, sposób oceniania.

Hipotezy badawcze

Hipoteza główna: *Motywacja uczniów jest kluczowym czynnikiem warunkującym ich sukcesy szkolne.*

Hipotezy szczegółowe:

H1: Uczniowie o wyższym poziomie motywacji osiągają wyższe wyniki w nauce.

H2: Stosowanie informacji zwrotnej przez nauczycieli pozytywnie wpływa na motywację uczniów.

H3: Klimat klasy oparty na współpracy i poczuciu bezpieczeństwa zwiększa motywację uczniów.

H4: Ocenianie uwzględniające wysiłek ucznia wzmacnia jego motywację do nauki.

H5: Uczniowie, którzy rozumieją sens uczenia się, wykazują wyższy poziom zaangażowania.

H6: Pozytywna relacja nauczyciel–uczeń sprzyja wzrostowi motywacji wewnętrznej.

H7: Wsparcie rodziców i dobra komunikacja szkoła–dom zwiększają motywację ucznia.

H8: Uczniowie otrzymujący regularną informację zwrotną lepiej potrafią się uczyć (samoregulacja).

Jak można sprawdzić każdą z hipotez?

H1: Motywacja a wyniki/zaangażowanie	Zmienna: motywacja ucznia • Uczeń: pyt. 1, 2, 5 (sens uczenia się) • Uczeń: pyt. 6 (wysiłek mimo trudności)	Zmienna: zaangażowanie • Uczeń: pyt. 6, 7, 8 Wskaźnik: średnia z odpowiedzi (skala 1–5)
H2: Informacja zwrotna → motywacja	Informacja zwrotna: • Uczeń: pyt. 9, 16 • Nauczyciel: pyt. 6 • Rodzic: pyt. 8 Motywacja: • Uczeń: pyt. 1–3	Wskaźnik: korelacja między średnimi
H3: Klimat klasy → motywacja	Klimat klasy: • Uczeń: pyt. 10–13 • Nauczyciel: pyt. 8, 9 • Rodzic: pyt. 4, 5	Wskaźnik: średnia + porównanie grup
H4: Ocenianie → motywacja	Ocenianie: • Uczeń: pyt. 14–16 • Nauczyciel: pyt. 2 • Rodzic: pyt. 7	Wskaźnik: poziom zgody (średnia)
H5: Sens uczenia się → zaangażowanie	Sens: • Uczeń: pyt. 1, 2 Zaangażowanie: • Uczeń: pyt. 6–8	Wskaźnik: korelacja

H6: Relacja nauczyciel–uczeń → motywacja	Relacje: • Uczeń: pyt. 12 • Rodzic: pyt. 5	Wskaźnik: średnia + zależność z motywacją
H7: Wsparcie rodziców → motywacja	Wsparcie: • Rodzic: pyt. 4, 6	Wskaźnik: porównanie z motywacją ucznia
H8: Informacja zwrotna → samoregulacja	Samoregulacja: • Uczeń: pyt. 7, 8	Wskaźnik: korelacja

2. Analiza statystyczna

Statystyka opisowa	• średnia (M) • odchylenie standardowe (SD) • rozkład odpowiedzi (%)	Pokaże ogólny poziom motywacji
Korelacje (najważniejsze!)	Użyj: korelacji Pearsona lub Spearmana	Sprawdzasz związki między: • motywacja ↔ informacja zwrotna • motywacja ↔ klimat klasy • motywacja ↔ sens uczenia się • motywacja ↔ relacje
Porównania grup	• t-Studenta (2 grupy) • ANOVA (więcej grup)	Możesz porównać: • klasy młodsze vs klasy starsze • uczniowie z pomocą vs bez pomocy
Analiza jakościowa (pytania otwarte)	Zrób: • kategoryzację odpowiedzi • wyodrębnij powtarzające się motywy, np.: „wsparcie nauczyciela” „brak stresu” „jasne wymagania”	

3. Przykład prezentacji wyników badań z interpretacją

A. Poziom motywacji uczniów

Analiza wyników ankiety uczniowskiej wskazuje, że poziom motywacji uczniów jest umiarkowany. Większość respondentów deklaruje, że:

- rozumie sens uczenia się,
- dostrzega wartość zdobywanej wiedzy,
- podejmuje wysiłek w sytuacjach trudnych.

Jednocześnie część uczniów wskazuje na trudności w utrzymaniu systematycznego zaangażowania oraz w planowaniu własnej nauki.

Interpretacja:

Motywacja uczniów nie jest jednolita – ma charakter zróżnicowany i zależy od czynników środowiskowych oraz dydaktycznych.

B. Rola nauczyciela w kształtowaniu motywacji

Z danych uzyskanych od nauczycieli wynika, że większość:

- traktuje ocenianie jako element wspierający rozwój,
- stosuje informację zwrotną,
- wykorzystuje wyniki diagnozy w planowaniu pracy.

Jednak nie wszyscy nauczyciele deklarują systematyczne stosowanie narzędzi diagnozy motywacji.

Interpretacja:

Nauczyciel odgrywa kluczową rolę w budowaniu motywacji, jednak poziom wykorzystania nowoczesnych strategii dydaktycznych jest zróżnicowany.

C. Znaczenie informacji zwrotnej

Uczniowie w większości wskazują, że:

- otrzymują wskazówki do dalszej pracy,
- informacja zwrotna pomaga im poprawiać wyniki.

Rodzice również zauważają, że:

- komentarz nauczyciela ma większą wartość niż sama ocena.

Interpretacja:

Informacja zwrotna stanowi istotny czynnik wzmacniający motywację oraz wspierający proces uczenia się.

D. Klimat klasy i poczucie bezpieczeństwa

Z analizy wynika, że uczniowie:

- w większości czują się bezpiecznie,
- mają możliwość zadawania pytań,
- dostrzegają elementy współpracy.

Jednak pojawiają się także sygnały wskazujące na obecność rywalizacji.

Interpretacja:

Pozytywny klimat klasy sprzyja motywacji, jednak jego pełne ukształtowanie wymaga dalszych działań.

E. Rola rodziców i środowiska domowego

Rodzice wskazują, że:

- ich dzieci wykazują zróżnicowany poziom motywacji,
- ważnym czynnikiem jest wsparcie emocjonalne,
- komunikacja ze szkołą ma znaczenie dla zaangażowania ucznia.

Interpretacja:

Motywacja ucznia jest współkształtowana przez środowisko domowe i jakość współpracy szkoły z rodzicami.

F. Weryfikacja hipotez

Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że:

- potwierdzono związek między motywacją a zaangażowaniem uczniów,
- potwierdzono wpływ informacji zwrotnej na motywację,
- potwierdzono znaczenie klimatu klasy,
- potwierdzono rolę oceniania wspierającego rozwój.

Wniosek ogólny:

Motywacja stanowi jeden z kluczowych czynników sukcesu szkolnego i jest silnie powiązana z działaniami nauczyciela oraz środowiskiem edukacyjnym.

ANKIETA – UCZEŃ

Diagnozowanie uczenia się

Metryczka:

1. Klasa: (IV–VI / VII–VIII / ponadpodstawowa) 2. Płeć: (dziewczyna / chłopiec / wolę nie podawać)

Skala 1–5 (ustaw jako „siatka jednokrotnego wyboru”)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Zdecydowanie nie	Raczej nie	Trudno powiedzieć	Raczej tak	Zdecydowanie tak

CZĘŚĆ I – MOTYWACJA I SENS UCZENIA SIĘ

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Wiem, po co się uczę.					
2	Uczenie się ma dla mnie sens.					
3	Czuję, że moje wysiłki są zauważane przez nauczyciela.					
4	Potrafię określić, co już umiem, a nad czym muszę jeszcze pracować.					
5	Nauczyciele wzmacniają moje poczucie sensu uczenia się.					

CZĘŚĆ II – ZAANGAŻOWANIE I SAMOREGULACJA

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Staram się wykonywać zadania nawet wtedy, gdy są trudne.					
7	Potrafię samodzielnie zaplanować naukę.					
8	Kiedy czegoś nie rozumiem, szukam sposobów, aby się tego dowiedzieć.					
9	Poprawiam pracę zgodnie z informacją zwrotną od nauczyciela.					

CZĘŚĆ III – KLIMAT KLASY / RELACJE

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Czuję się w klasie bezpiecznie, bo wiem, że mam prawo do błędu.					
11	Zadaję pytania nauczycielom, gdy czegoś nie rozumiem.					
12	Nauczyciele traktują uczniów z szacunkiem.					
13	W klasie istnieje atmosfera współpracy, a nie rywalizacji.					

CZĘŚĆ IV – WARTOŚCI I OCENIANIE

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Stopnie szkolne odzwierciedlają mój wysiłek włożony w naukę.					
15	Informacja zwrotna jest wskazówką, jak mogę się rozwinąć (poprawić).					
16	Stopnie szkolne są wystraszającą informacją o mojej wiedzy i umiejętnościach.					

PYTANIA OTWARTE:

17. Co najbardziej pomaga Ci w uczeniu się?
18. Co powinien robić nauczyciel, aby lepiej wspierać Twoje uczenie się?
19. Jakiej informacji zwrotnej najbardziej potrzebujesz?

ANKIETA – NAUCZYCIEL

Diagnozowanie uczenia się

Metryczka:

1. Staż pracy (do 5, 6–10, 11–20, powyżej 20 lat); 2. Etap edukacyjny (1–3/4–8 /ponadpodstawowa); 3. Przedmiot nauczania

Skala 1–5 (ustaw jako „siatka jednokrotnego wyboru”)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Zdecydowanie nie	Raczej nie	Trudno powiedzieć	Raczej tak	Zdecydowanie tak

CZĘŚĆ I – WARTOŚCI W OCENIANIU

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Diagnostę w trakcie procesu nauczania traktuję jako wspieranie rozwoju ucznia, a nie okazję do postawienia stopnia.					
2	Stopień szkolny uwzględnia wkład pracy ucznia, a nie tylko jego stan wiedzy i umiejętności.					
3	Doceniam (nagradzam) podejmowanie próby rozwiązywania zadań przez uczniów nawet wtedy, gdy popełniają błędy.					

CZĘŚĆ II – DIAGNOZA MOTYWACJI I ZAANGAŻOWANIA

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Znam narzędzia diagnozy motywacji / zaangażowania.					
5	Wykorzystuję wyniki diagnozy wstępnej do planowania lekcji.					
6	Stosuję autoewaluację na lekcji.					
7	Udzielam informacji zwrotnej ukierunkowanej na rozwój uczniów.					

CZĘŚĆ III – KLIMAT KLASY

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	W klasie dominuje współpraca, nie rywalizacja.					
9	Uczniowie czują się swobodnie, zadając pytania.					

PYTANIA OTWARTE:

10. Jak wykorzystuje Pan/Pani wyniki diagnozy?

11. Jakiego wsparcia potrzebuje Pan/Pani w zakresie metod motywowania uczniów oraz podkreślania wartości uczenia się przez całe życie?

ANKIETA – RODZIC
Diagnozowanie uczenia się

Metryczka:

1. Klasa dziecka (I–III / IV–VI / VII–VIII / ponadpodstawowa)

2. Czy dziecko korzysta z pomocy dodatkowej? (tak/nie)

Skala 1–5 (ustaw jako „siatka jednokrotnego wyboru”)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Zdecydowanie nie	Raczej nie	Trudno powiedzieć	Raczej tak	Zdecydowanie tak

CZĘŚĆ I – MOTYWACJA DZIECKA

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1	Moje dziecko lubi się uczyć.					
2	Moje dziecko rozumie sens uczenia się.					
3	Moje dziecko podejmuje trud rozwiązywania zadania, gdy zadanie jest wymagające.					

CZĘŚĆ II – KLIMAT I RELACJA SZKOŁA–DOM

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Dziecko czuje się bezpiecznie emocjonalnie w szkole.					
5	Nauczyciele budują pozytywne relacje z uczniami.					
6	Komunikacja szkoła–dom jest jasna i wspierająca.					

CZĘŚĆ III – WARTOŚCI I INFORMACJA ZWROTNA

Lp.	Twierdzenia	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Ocenianie szkolne uwzględnia postępy rozwoju ucznia.					
8	Dziecko otrzymuje informację zwrotną uzasadniającą wystawiony stopień szkolny.					
9	Szkoła rozpoznaje potrzeby ucznia, informuje o nich rodziców.					

PYTANIA OTWARTE:

10. Co najbardziej wspiera uczenie się Pana/Pani dziecka?
11. Co szkoła mogłaby robić lepiej, aby wspierać rozwój dziecka?

Zakończenie

Przedstawiony pomysł stanowi propozycję autoewaluacji własnej pracy i współpracy z uczniami i rodzicami. Powinien być uzupełniony po dyskusji uwzględniającej świadomość potrzeb wewnątrzszkolnych.

Pomysł ten może być ważnym elementem refleksji nad stosowanymi metodami i formami kształcenia oraz postrzegania swej roli w tym procesie. Wyniki badania mogą być źródłem wiedzy na temat potrzeby modyfikacji swojego własnego warsztatu metodycznego. Nauczyciele w swoich opiniach często podkreślają, że wsparcie z zakresu poznania metod motywacyjnych jest im potrzebne, mimo że wiele mechanizmów motywowania jest przez nich stosowanych w praktyce. Wiedza na ich temat przyszła wraz z doświadczeniem i została zdobyta metodą prób i błędów.

Badanie jasno pokazuje: motywacja = wynik interakcji: nauczyciela, klimatu klasy, oceniania, rodziny, czyli **motywacja jest tajemnicą szkolnych sukcesów – ale trzeba ją diagnozować i wzmacniać.**

Literatura

- Bloom B.S., *Human Characteristics and School Learning*. Abstract, McGraw-Hill, 1976.
- Borawska-Kalbarczyk K., *Wirtualne środowisko kształcenia w procesie wspierania motywacji do uczenia się. O wpływie technologii i środowiska online na motywację uczniów*, „Konteksty Pedagogiczne” 2017, t. 2, nr 9.
- Brophy J., *Motywowanie uczniów do nauki*, przeł. K. Kruszewski, Warszawa 2002.
- Brzezińska A., *Jak skutecznie wspomagać rozwój?*, [w:] *Portrety psychologiczne człowieka. Podręcznik praktycznej psychologii rozwoju*, red. A.I. Brzezińska, Gdańsk 2005.
- Hattie J., *Widoczne uczenie się dla nauczycieli. Jak maksymalizować siłę oddziaływania na uczenie się uczniów*, tłum. Z. Janowska, Wydawnictwo Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015.
- Głowska-Sołdatow M., *Motywacja – na szkolnym starcie*, „Przed Szkołą” 2012, nr 1(5).

- Istota uczenia się. Wykorzystanie wyników badań w praktyce*, red. H. Dumont, D. Istance, F. Benavides, ABC a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013.
- Kordziński J., *Motywacja – tajemnica szkolnych sukcesów*, Verlag Dashöfer, Warszawa 2007.
- Makarewicz M., *Sposoby wspierania motywacji do uczenia się w alternatywnym modelu edukacji – perspektywa rodziców dotycząca wspierania motywacji dzieci do nauki*, „Wychowanie w Rodzinie” 2021, t. 24, nr 1.
- Makarewicz M., *Doświadczenia nauczycieli w zakresie wspierania motywacji do uczenia się w ujęciu teorii autodeterminacji*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2023, nr 1(56).
- Morańska D., *Kształtowanie motywacji do nauki w polskich szkołach w opinii nauczycieli*, „Edukacja–Technika–Informatyka” 2018, nr 4/26.
- Niemierko B., *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Wydawnictwa Szkole i Pedagogiczne, Warszawa 1997.
- Weber E., *Drogowskazy uczenia się. Najskuteczniejsze strategie nauczania i uczenia się według Johna Hattie*, „Meritum” 2018, nr 3(50).
- Zimbardo G., Gerrig R.J., *Psychologia i życie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2022.